

B I N N E N L A N D S E V E I L I G H E I D S D I E N S T

Maandoverzicht nr. 5 - 1977

(Tijdvak van 1-5-1977 t/m 31-5-1977)

I N H O U D

Nr. 1339.855

	Blz.
Zuidmolukse terreuracties	1
Twee jaar Europese veiligheid: de Sowjet-Unie op weg van Helsinki naar Belgrade	9
Zware verkiezingsnederlaag voor de CPN	18
De Nederlandse Volksunie	22
Verbond tegen Ambtelijke Willekeur (VAW)	24
SP en KEN	26

ZUIDMOLUKSE TERREURACTIES

Maandag 23 mei - zaterdag 11 juni 1977

I. TREINKAPING TE DE PUNT

Op maandag 23 mei 1977 te ca. 09.30 uur hebben negen Zuidmolukkers, onder wie één vrouw, allen afkomstig uit de Zuidmolukse woonwijken te Assen en Bovensmilde, de intercity-trein Zwolle-Groningen met de noodrem tot stilstand gebracht en de treinpassagiers in gijzeling genomen.

Kort na het moment van kaping werden een dertigtal passagiers door de terroristen vrijgelaten.

Van de overige 56 passagiers bleven er 53 tot zaterdag 11 juni in gijzeling. Eerder waren op zaterdag 4 juni twee zwangere vrouwen en op woensdag 8 juni een man (met hartklachten) door de terroristen vrijgelaten.

Op zaterdag 11 juni te 05.00 uur, negentien dagen na aanvang van de treinkaping, werd de gijzeling beëindigd door een aanval van mariniers en een afdeling van de BBEK.

Bij deze aanval kwamen twee gijzelaars en zes Zuidmolukse terroristen om het leven. Een Zuidmolukse terrorist werd zwaargewond.

II. BEZETTING VAN DE SCHOOL TE BOVENSMILDE

Nagenoeg op hetzelfde moment waarop de treinkaping plaatsvond, drongen vier Zuidmolukkers de Openbare Lagere School te Bovensmilde binnen, waar zij vijf leerkrachten en ca. 125 kinderen in gijzeling namen.

Onmiddellijk na het begin van de bezetting, werden ca. 15 Zuidmolukse schoolkinderen vrijgelaten.

In verband met een infectie-ziekte, die na enkele dagen snel een groot aantal schoolkinderen aantastte, werden in de nacht van donderdag 26 op vrijdag 27 mei alle schoolkinderen alsmede een leerkracht door de Zuidmolukse terroristen vrijgelaten. De achtergebleven vier leerkrachten werden op zaterdag 11 juni te ca. 05.00 uur bevrijd, terwijl de vier Zuidmolukse terroristen werden gearresteerd.

III. EISEN VAN DE TREINKAPERS

In de nacht van maandag 23 op dinsdag 24 mei werd door de treinkapers hun eisenpakket kenbaar gemaakt. De eisen waren:

- a. Er dient een geblindeerde bus te komen waarvan de banken verwijderd dienen te zijn. De bus moet volgetankt en van een chauffeur voorzien te zijn. Met de bus moeten de kapers en de gegijzelde passagiers naar het vliegveld Eelde worden vervoerd.
- b. Vertrek vanaf vliegveld Eelde naar een onbekende bestemming.
- c. De vliegtuigbemanning mag pas op een teken van de kapers aan boord komen. De gegijzelde passagiers gaan eveneens met het vliegtuig mee.
- d. Er dienen 21 Zuidmolukkers in vrijheid te worden gesteld. Het betreft hier de 14 Zuidmolukkers die veroordeeld zijn terzake deelneming aan de acties van december 1975 en een zestal Zuidmolukkers die veroordeeld zijn terzake deelneming aan de mislukte gijzeling van Hare Majesteit de Koningin in maart 1975.
- e. De eisen dienen binnen 48 uur te worden ingewilligd, anders zullen er slachtoffers vallen. Afloop ultimatum is op woensdag 25 mei te 14.00 uur.

Op dit tijdstip werd door de Zuidmolukse terroristen echter geen gevolg gegeven aan hun onder punt e. vermelde dreigement. Wel werden op woensdagavond 25 mei vanaf ca. 21.00 uur tot 22.30 uur een aantal gegijzelde passagiers, geblinddoekt en met een touw om hun nek buiten de trein gezet. Na verloop van tijd werden deze passagiers echter weer ongedeerd naar binnen gehaald.

Met het verstrijken van de tijd bleven de eisen van de treinkapers gehandhaafd, zij het, dat er geen ultimata meer werden gesteld en afgezien werd van de eis van een bus naar Eelde

Op donderdag 9 juni 1977 restten nog slechts de volgende twee standpunten

- a. Een vrije aftocht voor de terroristen met de 21 Zuidmolukkers wier vrijlating werd geëist of
- b. de dood voor zowel de terroristen als de gijzelaars.

IV. BEMIDDELINGSACTIVITEITEN

Nadat vrij spoedig na het bekend worden van de beide terreuracties enkele vooraanstaande Zuidmolukkers, zoals "vice-president" LO, en het hoofd van de Zuidmolukse ordedienst P. TH, zich als bemiddelaar hadden aangeboden, werd een eerste serieuze poging om met de Zuidmolukse terroristen in contact te komen ondernomen op dinsdagmiddag 24 mei, namelijk via de gebroeders LI, beiden hoofdbestuurslid van de Zuidmolukse jongerenorganisatie Pemuda Masjarakat.

Aangezien op het voorstel van het beleidscentrum aan de Zuidmolukse terroristen de LI S als "gesprekspartners" te accepteren, niet door de terroristen werd ingegaan, keerden deze twee onverrichterzake naar hun woonplaats terug.

Op zondag 29 mei waagde de Zuidmolukse arts, dr TU, lid van het "kabinet" van ir MANUSAMA - een poging. Ofschoon ook hij in eerste instantie nauwelijks "voet aan de grond kreeg" slaagde hij er op zondag 5 juni in de twee zwangere vrouwen mee de trein uit te krijgen.

Inmiddels hadden de treinkapers zelf op dinsdag 31 mei om twee bemiddelaars gevraagd, t.w. de Zuidmolukkers P. TU en I. RII. Toen hierop door het beleidscentrum afwijzend werd gereageerd, lieten de treinkapers de naam van mevrouw SO vallen. Op zaterdag 4 juni bracht zij, in gezelschap van dr T *) een zes uur durend bezoek aan de trein. Het resultaat van dit bezoek was - naar later bleek - nagenoeg nihil. De terroristen maakten kenbaar, dat zij zich op geen enkele wijze van hun eerder naar voren gebrachte standpunten lieten afbrengen. Wel lieten zij weten, dat de twee Zuidmolukse bemiddelaars rechtstreeks contact dienden te onderhouden met het Nederlandse "regerings"-crisiscentrum.

Aan dit verzoek werd gevolg gegeven door Minister Van AGT, die op dinsdag 7 juni een ontmoeting had met dr T en mevrouw SO.

*) (voormalig "Minister van Sociale Zaken in het "kabinet" van ir MANUSAMA).

Afgesproken werd, dat dr T I en mevrouw SO op donderdag 9 juni andermaal een bezoek aan de trein zouden brengen, voorzien van de volgende opdrachten:

- a. de kapers zo tactvol mogelijk duidelijk maken, dat de Nederlandse regering hun eisen afwijst;
- b. aan de kapers vragen wat het land van hun bestemming is;
- c. aan de kapers vragen wat hun alternatief is wanneer hun eisen niet worden ingewilligd - m.a.w. wat doen zij met de gegijzelden.

Na terugkeer van hun wederom vrij langdurig onderhoud in de trein op donderdagmiddag 9 juni, bleek al gauw, dat de onderhandelingen "muurvast" zaten en er geen enkel uitzicht was op een versoepeling op korte termijn. Naar voren kwam, dat zelfs sprake was van een "verharding" bij de treinkapers.

Dit werd bevestigd door dr T , die op vrijdagavond tegenover de pers verklaarde, dat een nieuwe bemiddelingspoging weinig zin had. Hij voegde daar voorts aan toe, dat, wanneer de Nederlandse regering met geweld tegen de terroristen zou optreden dit mogelijk een burgeroorlog tengevolge zou hebben.

V. ZUIDMOLUKS CRISISCENTRUM

Na de gebeurtenissen in Vaassen - oktober 1976 - was door de Zuidmolukse "top" besloten, dat in tijden van spanningen er een Zuidmoluks crisiscentrum zou moeten functioneren. Reeds vorig jaar werd besloten, dat een en ander dan onder leiding zou komen te staan van "vice-president" LOI).

Onmiddellijk na het bekend worden van de terreuracties in Drente werd ten huize van LOI te Capelle a/d IJssel voornoemd Zuidmoluks crisiscentrum ingericht waarvan voorts deel uitmaakten "Minister" van Binnenlandse Zaken LA , hoofd van de Zuidmolukse ordedienst P. TH en het hoofdbestuurslid van de Badan Persatuan S.TE .

Gedurende de terreuracties onderhield dit crisiscentrum alle contacten met het Nederlandse crisiscentrum, met de leiding van de officiële Zuidmolukse organisaties en met de Zuidmolukse bemiddelaars.

Belangrijke consequentie van de tevoren gemaakte afspraken over wie het crisiscentrum zou "bemannen", was dat ir MANUSAMA volledig "buiten spel" kwam te staan. Tevens betekende dit, dat de ambitieuze en emotionele "vice-president" LO hierdoor zijn kans zag gedurende enkele weken op de voorgrond te treden. Gevolg van dit alles was echter, dat door de soms "halsstarrige" en "eigengereide" opstelling van LO een weinig positieve bijdrage geleverd werd tot het zoeken van een snelle voor beide partijen bevredigende oplossing. Veeleer kan gesteld worden, dat hij bij tijd en wijle getracht heeft de bemiddelingspogingen te traineren getuige ook zijn soms weinig meegaande houding tegenover zijn gesprekspartners op het Nederlandse crisiscentrum.

VI. DE VRIJE ZUIDMOLUKSE JONGEREN UIT ASSEN/BOVENSMILDE

De dertien Zuidmolukse terroristen, allen afkomstig uit de Zuidmolukse woonwijken te Assen en Bovensmilde, wisten zich gedurende de duur van de terreuracties verzekerd van de steun van de Vrije Zuidmolukse jongeren uit die wijken.

De Zuidmolukse jongeren uit deze twee wijken hebben zich in de afgelopen periode - vanaf december 1975 - meer dan enig andere Zuidmolukse woonwijk zelfstandig opgesteld, hebben een eigen politieke koers ingeslagen en hebben afstand genomen van de naar hun mening te gematigde koers van ir MANUSAMA. Met name in Assen voelden de jongeren zich meer aangetrokken tot de meer agressieve plannen van ds METIARY, die naar het scheen in verdergaande onderhandeling was getreden met vertegenwoordigers van Vietnam.

Voorts kwamen uit de wijken te Assen en Bovensmilde de meeste negatieve reacties op de tot standkoming en de eerste "magere" resultaten van de Zuidmolukse-Nederlandse Gesprekscommissie. Met name onder leiding van een aantal "radicale" semi-intellectuelen zoals b.v. Nus SO uit Bovensmilde kwamen vrij kritische geluiden en zochten naar een eigen "progressief" beleid. Toen de acties een feit waren schaarden de Zuidmolukse jongeren uit Assen en Bovensmilde zich daarachter.

De landelijke organisatie van de Vrije Zuidmolukse Jongeren (Pemuda Masjarakat) kwam echter op 24 mei met de volgende persverklaring uit:

" Ondanks de tot nog toe onbekende redenen en eisen van de treinkapers en de bezetters van de school, betreurt en keurt Pemuda Masjarakat de gebeurtenissen ten sterkste af. Ook indien de acties zijn uitgevoerd in verband met de verwerkelijking van een Vrije RMS, distancieert zij zich van de acties. Pemuda Masjarakat is van mening, dat dergelijke acties de rechtvaardige strijd van de RMS schaden. Zij spreekt de hoop uit, dat de gijzelingen een snelle en goede afloop hebben. In het bijzonder leeft zij mee met de schoolkinderen die het slachtoffer zijn geworden van de gijzelingen".

Op dinsdag 31 mei 1977 werd een meer uitgebreide persverklaring uitgegeven door de Vrije Zuidmolukse Jongeren uit Assen en Bovensmilde, mede onderschreven door het Bevrijdingsfront RMS uit Gennep, Hatert, Heer, Tiel en Elst. Opstellers van deze verklaring waren: N. SO , M. TA , J. METIARY en M. TH .

In deze verklaring schaarden zij zich achter de acties en werd op scherpe toon stelling genomen tegen de wijze waarop de Nederlandse regering de acties veroordeelt.

Met name de zinsnede: "Onze jongens hebben nu veel te bieden, n.l. zestig mensenlevens" trok sterk de aandacht.

Zeer waarschijnlijk vanwege de vele negatieve reacties, niet alleen van Nederlandse kant maar ook uit eigen, Zuidmolukse kring werd op woensdag 1 juni een nieuw perscommuniqué uitgegeven, waarin afstand werd genomen van de hierboven vermelde uitlating. Gesteld werd, dat gezocht moest worden naar een toekomstig beleid gericht op het behoud van mensenlevens, maar met tegemoetkoming aan de gedachtengang en het eisenpakket van de Zuidmolukse terroristen.

VII. SPOEDCONGRES OP ZATERDAG 4 JUNI

Na zondag 29 mei heeft ir MANUSAMA initiatieven ontplooid een Zuidmoluks spoedcongres bijeen te roepen. Hoewel met name "vice-president" LO niet van de noodzaak daartoe overtuigd was, wist

ir MANUSAMA zijn plannen toch door te zetten. Het congres, dat gehouden werd op zaterdag 4 juni in de Zuidmolukse woonwijk Oostgaarde te Capelle a/d IJssel had tot doel een standpuntbepaling van de gehele Zuidmolukse gemeenschap ten opzichte van de terreuracties.

Tijdens het congres bleek, dat het merendeel der Zuidmolukse vertegenwoordigers zich - zij het met enige kritiek - achter het eerder door ir MANUSAMA geventileerde standpunt schaarden. Dit hield in, dat ir MANUSAMA de acties betreurt en er zich van distancieert.

Ir MANUSAMA werd in deze houding andermaal gesteund door vertegenwoordigers van het hoofdbestuur van de Zuidmolukse jongerenorganisatie Pemuda Masjarakat.

Slechts vertegenwoordigers uit de wijken Assen en Bovensmilde bleven bij hun eerder ingenomen standpunten en veroordeelden de afkeurende houding van ir MANUSAMA c.s.

Aan het eind van het congres werden de volgende resoluties aangenomen:

- a. De Zuidmolukse gemeenschap staat achter de bemiddelingspogingen van dr T. en mevrouw SO en wenst, dat de Nederlandse regering alle steun geeft aan deze bemiddelaars.
- b. De Zuidmolukse gemeenschap dient achter ir MANUSAMA te blijven staan.

VIII. ONTWIKKELINGEN EN REACTIES NA BEEINDIGING VAN DE ACTIES

De wijze waarop de terreuracties op zaterdagmorgen 11 juni werden beëindigd en tengevolge waarvan in de gekaapte trein behalve twee gegijzelden ook zes Zuidmolukse terroristen het leven lieten, heeft de Zuidmolukse gemeenschap diep geschokt. Hoewel men een snelle en voor beide partijen bevredigende oplossing zelf ook niet verwachtte was dit een einde dat men niet had verwacht.

Nadat in het weekend daaraanvolgend er een stemming van grote verslagenheid heerste maakte deze in de daarop volgende dagen plaats voor een meer rancuneuze sfeer.

Opmerkelijk daarbij was, dat daarvan niet slechts in de woonwijken te Assen en Bovensmilde sprake was, maar in nagenoeg alle Zuidmolukse concentraties in Nederland.

Een andere uiting van deze "eensgezindheid" werd merkbaar, toen op dinsdag 14 juni de zes gedode Zuidmolukse terroristen ter aarde werden besteld en ca. 10.000 Zuidmolukkers uit het gehele land en van diverse groeperingen (o.a. TAMAEELA-groepering, pro-R.I.Zuidmolukkers, etc.) acte de présence gaven.

Nadien is er in meerdere Zuidmolukse woonwijken sprake van een bijzonder gespannen situatie. In enkele plaatsen zoals Krimpen a/d IJssel en Culemborg is het reeds tot uitbarstingen gekomen.

Voor de nabije toekomst zal rekening moeten worden gehouden met een voortduren van deze gespannen sfeer waarbij een geringe aanleiding voldoende kan zijn voor het uitbreken van ernstige ongeregelheden.

*

* *

TWEE JAAR EUROPESE VEILIGHEID: DE SOWJET-UNIE OP WEG VAN HELSINKI NAAR
BELGRADO

Op 15 juni zullen in Belgrado vertegenwoordigers van de 35 staten, die in juli 1975 in Helsinki de Slotakte hebben ondertekend van de Conferentie over Veiligheid en Samenwerking in Europa (CVSE), bijeenkomen om voorbereidingen te treffen voor een CVSE-vervolgbijeenkomst. Deze bijeenkomst - onofficieel vaak aangeduid als de "Helsinki-toetsingsconferentie" of als de "Conferentie van Belgrado" - zal, zoals in de CVSE-slotakte is bepaald, grondig van gedachten wisselen over "de tenuitvoerlegging van zowel het bepaalde in de slotakte als van de door de conferentie omschreven taken, alsook over de verdieping van (de) wederzijdse betrekkingen, die verbetering van de veiligheid en de ontwikkeling van de samenwerking in Europa, alsmede de ontwikkeling van het ontspanningsproces in de toekomst". Uit deze formulering kan de conclusie worden getrokken dat het nooit de bedoeling is geweest dat de bijeenkomst van Belgrado van dezelfde soort zou zijn als die van Helsinki. De slotakte zal in Belgrado niet veranderd kunnen worden en er zal slechts sprake zijn van een consultatieve bijeenkomst die - evenmin trouwens als de Helsinki-bijeenkomst - bindende besluiten zal kunnen nemen. Aangenomen mag worden dat niet alle bepalingen van de slotakte evenveel aandacht zullen krijgen. Zo zal de Sowjet-Unie waarschijnlijk proberen in haar opvattingen controversiële kwesties uit te stellen tot eventuele volgende bijeenkomsten, die in de slotakte als mogelijkheid eveneens zijn genoemd.

DE CVSE IN WORDING

Het eerste initiatief tot het houden van een conferentie over Europese veiligheid en samenwerking werd al in 1954 genomen, toen de toenmalige Sowjetminister van Buitenlandse Zaken MOLOTOW op een conferentie van de Grote Vier over Berlijn voorstelde een Europese veiligheidsalliantie te sluiten. In die tijd vond dit initiatief in het Westen geen weerklank. In het begin van de zeventiger jaren echter was het klimaat zodanig gewijzigd, dat bv. de publieke opinie in het Westen zich

in meerderheid achter de idee van de Europese veiligheid had geplaatst. Toen werd dan ook van westerse zijde duidelijk positiever gereageerd op Sowjetinitiatiefvoorstellen op dit terrein. Daarbij werd overigens wel als voorwaarde gesteld de oplossing van de Kwestie Berlijn en werd geëist dat er besprekingen zouden worden gestart over vermindering van troepen en wapening in Centraal-Europa. Dit resulteerde uiteindelijk in de sluiting van de Viermogendhedenovereenkomst inzake Berlijn op 3 juni 1972 en in het starten van de MBFR-(ontwapenings-)besprekingen in Wenen op 30 oktober 1973.

Klaarblijkelijk was de Sowjet-Unie tot heel wat bereid bij de concretisering van haar Europese veiligheidspolitiek, waaraan CPSU-leider BREZJNEW persoonlijk zijn prestige had verbonden.

Het was overigens van meet af aan duidelijk dat de Sowjet-Unie haar wensen t.a.v. een Europees veiligheidssysteem niet volledig zou kunnen realiseren en zelfs aan enige westerse eisen, die haar onwelgevallig waren, tegemoet zou moeten komen.

Symptomatisch voor het "touwtrekken" tussen Oost en West was o.a. de langdurige voorbereidingsfase, die aan de CVSE vooraf ging. Deze voorbereidingen startten op 22 november 1972 met een conferentie van in Helsinki geaccrediteerde ambassadeurs van de Verenigde Staten, Canada en 32 Europese staten en mondden eerst op 1 augustus 1975 uit in de ondertekening van de CVSE-slotakte door 35 zg. "hoge vertegenwoordigers" (d.w.z. partij-, regerings- of staatsleiders) uit Oost en West.

DE CVSE-SLOTAKTE: EEN COMPROMIS

De slotakte bevat een aantal clausules waarvan de inhoud afwijkt van de oorspronkelijke voorstellen van Sowjetzijde. Gelet op de aard van deze verschillen kan dit minstens in een aantal gevallen niet anders dan met tegenzin zijn geaccepteerd, wat op zich weer een indicatie is voor het belang dat van Sowjetzijde aan de CVSE werd gehecht. Zo treft men in de slotakte weliswaar een passage aan over de onschendbaarheid van de grenzen in Europa, maar deze grenzen worden niet - zoals de Sowjet-Unie wilde - "onherroepelijk" verklaard. De slotakte laat uit-

drukkelijk de mogelijkheid van "vreedzame grenswijzigingen" (BRD-voorstel) open.

Voorts worden in de Helsinki-overeenkomst de mensenrechten uitdrukkelijk aan de orde gesteld en zijn er bv. bepalingen in opgenomen over zg. vertrouwenwekkende maatregelen op militair terrein, waarvan de inhoud verschilde met die van het Sowjetvoorstel.

Voor wat betreft de betrekkingen tussen staten geeft de Helsinki-overeenkomst als norm het principe van soevereine gelijkheid. Over de bestaande bijzondere betrekkingen (op basis van het socialistisch internationalisme) tussen de "socialistische landen" wordt derhalve niet gerept. Andere zaken zoals de verspreiding van informatie binnen Europa en de samenwerking op cultureel terrein werden pas na stevige confrontaties tijdens de voorbereidingsfase door de Oostblok-deelnemers als conferentiethema's geaccepteerd.

Uit deze voorbeelden is duidelijk dat de Sowjet-Unie en haar Oost-europese partners wat de inhoud van de Helsinki-overeenkomst betreft op veel punten concessies hebben moeten doen, iets wat overigens ook van westerse zijde heeft moeten gebeuren. Het is dan ook niet verwonderlijk dat al snel na de Helsinki bijeenkomst de Sowjet-Unie duidelijk liet blijken niet onverdeeld gelukkig te zijn met de behaalde resultaten.

DE SOWJETREACTIE OP HELSINKI

De eerste weken na de ondertekening van de CVSE-slotakte liet de Sowjet-Unie zich middels commentaren en communiqués in positieve bewoordingen horen over de bereikte resultaten. Veel waardering werd daarbij uitgesproken voor de bepalingen, die betrekking hadden op de zg. "vertrouwenwekkende maatregelen" op militair terrein en voor "de beginselen die de onderlinge betrekkingen van de deelnemende staten leiden" *) (de zg. eerste mand). De zg. beginselen werden gekwalificeerd als de

*) Hieronder vallen zaken als de onschendbaarheid van grenzen, de rechten van de mens en het zelfbeschikkingsrecht van volkeren.

voornaamste basis voor vrede en veiligheid in Europa, terwijl de vertrouwenwekkende maatregelen belangrijk werden geacht door de mogelijkheden voor "militaire ontspanning". Over de inhoud van de zg. tweede en derde mand (resp. handelend over samenwerking op economisch, wetenschappelijk en technisch terrein en over samenwerking terzake van menselijke contacten, informatie en cultuur) waren de Sowjetuitspraken terughoudender. Er werd nauwelijks meer gezegd dan dat deze samenwerking een goede basis zou zijn voor vooruitgang in de toekomst. Medio augustus 1975 maakte CPSU-leider BREZJNEV duidelijk dat - voor zover het de Sowjet-Unie betreft - sommige delen van de slotakte een bindend karakter hebben, terwijl andere pas zullen worden uitgevoerd na besprekingen daarover met andere landen. Dit laatste zou vooral gelden voor de CVSE-bepalingen op humanitair terrein (de zg. derde mand). Deze uitspraak kan waarschijnlijk verklaard worden als een defensieve reactie op de druk vanuit het Westen om de "derde-mand-bepalingen" ten uitvoer te leggen. Dezelfde defensieve ondertoon kenmerkte ook artikelen en commentaren over deze kwestie, die in het najaar van 1975 in de openbaarheid kwamen. Het meest duidelijk was een artikel van het hoofd van het Sowjetrusische Amerika-Instituut, ARI, in het Sowjetregeringsdagblad Izvestia van 4 september.

ARI nam scherp stelling tegen westerse opvattingen als zou de Sowjet-Unie realisering van de inhoud van de "derde mand" saboteren. Deze "derde mand" omschreef hij als "een geheel van bepalingen die de intenties en de bereidheid van staten tot uitdrukking brengen om samen te werken op het terrein van de cultuur, de wetenschap, opvoeding en informatie, de contacten tussen mensen en bij de oplossing van verschillende humanitaire kwesties zoals familiecontacten, huwelijken tussen burgers van verschillende staten enzovoort". Hij gaf zich moeite aan te tonen dat de Sowjet-Unie wat de realisering betreft op dit terrein veel verder is dan het Westen en m.n. de Verenigde Staten. Als bewijs daarvoor voerde hij o.a. aan dat veel meer werken van Amerikaanse auteurs in de Sowjet-Unie verschijnen dan omgekeerd. Ten aanzien van de "vrijheid van informatie" stelde hij dat de Sowjet-Unie de bepalingen hierover zal uitvoeren. Echter, "als men ze beschouwt als een belofte om de deur wijd open te zetten voor subversieve anti-Sowjetpropaganda en voor pornografie, dan is dit een waanidee. Het document dat in

Helsinki is ondertekend en de détente in het algemeen stellen zo'n belofte niet in het vooruitzicht".

Rond december 1975 waren de eerste tekenen waar te nemen, die wezen op wijzigingen in deze defensieve Sowjetopstelling. De Sowjet-Unie ging zich net als in de aanloopfase tot de Helsinki-conferentie presenteren als de stuwende kracht achter het Europese ontspanningsstreven. Tegelijkertijd werd - overigens meestal op versluisde wijze - de westerse Helsinki-deelnemers het verwijt gemaakt slechts bepaalde delen van de CVSE-slotakte ernstig te nemen en zich niet in te zetten voor realisering van het totaal. Tot dit laatste verklaarde de Sowjet-Unie zich juist wel uitdrukkelijk bereid.

Het paste binnen deze gewijzigde Sowjetopstelling om uitgebreid te wijzen op wat van Sowjetzijde reeds ondernomen was op het gebied van de "eerste" en de "tweede mand". Daarbij werd o.a. de toename van de contacten van Sowjetleiders met de leiders van andere landen (o.m. in de vorm van staatsbezoeken) opgevoerd en werd verwezen naar het voorstel van BREZJNEV op 9 december 1975 om "paneuropese conferenties" te houden of "bilaterale" besprekingen te voeren over "samenwerking op het terrein van het milieubeheer, het verkeer en de energie".

Er werden van Sowjetzijde overigens ook uitspraken gedaan die duidelijk ingingen tegen de Helsinki-bepalingen. Illustratief hiervoor is een passage uit het Sowjetpartijdagblad Prawda van 29 juli 1976. Daarin werd gesteld dat de "eerste mand" niet universeel voor heel Europa geldig is, maar alleen als het gaat om de betrekkingen tussen "socialistische" en "kapitalistische" landen. Binnen het "socialistisch" blok is slechts het principe van het "socialistisch internationalisme" geldig.

Voorts heeft men van Sowjetzijde duidelijk gemaakt dat ondertekening van de CVSE-slotakte niet betekent dat de Sowjet-Unie haar steun zal verminderen aan krachten binnen de westerse invloedssfeer, die zich tegen de gevestigde orde verzetten. De Sowjet-Unie is solidair met de "bevrijdingsstrijd van de onderdrukte volkeren" en met de "akties van de volksmassa's voor hun sociale en nationale bevrijding". De "sociaal-politieke status-quo" kan niet onveranderd blijven.

Tegenover dit soort uitspraken - die in de Westerse pers nauwelijks of niet werden gesignaleerd - stonden weer voorstellen op militair terrein, waarmee de Sowjet-Unie haar imago van vredelievende natie probeerde te onderstrepen. Zo werd op 26 november 1976 van Oosteuropese zijde (Warschaupact-bijeenkomst, Boekarest) een voorstel gedaan dat te maken had met de CVSE-bepaling over het afzien van het gebruik van geweld t.o.v. elkaar. Zowel de Westerse als de Oosteuropese staten zouden zich moeten verplichten om in geen enkel geval als eerste nucleaire wapens te gebruiken. Daarbij werd het voorgesteld als zou het om een aanvullende maatregel gaan, een ietwat curieuze gedachtengang omdat men immers in Helsinki al had vastgelegd op het afzien van elke vorm van geweld.

Deze en andere pogingen tot imago-bevestiging voor het front van de wereld, zoals de vooraankomig van militaire oefeningen en het uitnodigen van waarnemers daarbij, hebben ongetwijfeld ertoe bijgedragen dat de westerse publieke opinie over het algemeen de positieve opstelling van de Sowjet-Unie voor zover het de eerste en tweede mand betreft niet in twijfel trekt.

Met de CVSE-bepalingen over humanitaire kwesties ("derde mand") ligt het echter anders en het waren ook deze bepalingen die de Sowjet-Unie meer problemen opleverden.

Zoals eerder gesteld hield de Sowjet-Unie in eerste instantie op dit terrein duidelijk de boot af. Tegen het einde van 1975 begon men echter op dit terrein nadruk te leggen op "samenwerking" en "uitwisseling" met het Westen. Men stelde zich op het standpunt dat men wel uitvoering wilde geven aan de bepalingen van de derde mand, dat daarover tussen staten best onderhandeld kan worden, dat men bij de realisering kan samenwerken, maar dat de uiteindelijke beslissing is voorbehouden aan de landen zelf en niets van buitenaf kan worden afgedwongen. Het is begrijpelijk dat op basis van deze opstelling alle pogingen de gang van zaken in Oost-Europa aan de CVSE-normen te toetsen worden afgeschilderd als in strijd met het soevereiniteitsprincipe en als inmenging in de binnenlandse aangelegenheden. Terecht is deze redenering niet, want in de Helsinki-slotakte wordt gesteld dat de deelnemende staten zich voornemen de bepalingen ten uitvoer te leggen. Als nu deelnemers aan een overeenkomst, tegenover wie verplichtingen zijn aangegaan, aan deze verplicht-

tingen herinneren, dan lijkt het wat ver gezocht om te spreken over ongeoorloofde inmenging.

De Sowjet-Unie heeft na december 1975 in het kader van haar opstelling t.a.v. de "derde mand" net zoals bij de "eerste" en "tweede mand" ruime aandacht geschonken aan wat door haar is verwezenlijkt. Zo is veel publiciteit gegeven aan het sluiten van culturele verdragen en uitwisselingsprogramma's met landen als Groot-Brittannië, Noorwegen, België en Canada. Veel publiciteit was er ook voor een binnen Unesco-verband gelanceerd Sowjetvoorstel om te streven naar een pan-Europese culturele overeenkomst. Voortdurend wordt ook erop gewezen dat de Sowjet-Unie haar westerse CVSE-partners op het gebied van culturele uitwisseling (buitenlandse films, theaterproducties, literatuur) veruit de baas is. Net zoals bij de schildering van haar activiteiten op het gebied van de eerste en de tweede mand, probeert de Sowjet-Unie zich ook op humanitair terrein te poneren als de voorganger en stimulator op weg naar CVSE-uitvoering.

UITVOERING CVSE-BEPALINGEN IN DE SOWJET-UNIE

De etalering als stimulator heeft tot effect gehad dat de Sowjet-Unie om haar geloofwaardigheid te onderstrepen, wijzigingen in haar beleid heeft aangebracht. In het voorgaande werd hierop incidenteel gewezen. Zo is men in 1976 overgegaan tot vooraankondiging van militaire oefeningen, tot het uitnodigen van waarnemers daarbij en werden bv. de werkomstandigheden van buitenlandse journalisten op sommige punten gewijzigd (gebruik eigen cameralieden, meermalen geldige in- en uitreisvisa).

De behandeling van Sowjetdissidenten leek ook te wijzigen, wat bv. geconcludeerd werd uit de opvallend milde behandeling van dissidenten als SACHAROW, uit het feit dat een aantal van hen naar het buitenland mocht vertrekken en uit het feit dat bv. de zg. "Helsinki-groepen" *)

*) Deze "Helsinki-groepen" ijveren voor toepassing van de mensenrechten in de Sowjet-Unie en baseren zich daarbij op het bepaalde in de CVSE-slotakte en de VN-verklaring over de Rechten van de Mens.

nauwelijks leken te worden aangepakt. Deze indruk bleek achteraf niet terecht, want sinds begin 1976 zou er juist sprake zijn van een verharding in de behandeling van (minder bekende) politieke gevangenen en juist de laatste maanden worden leden van "Helsinki-groepen" gearresteerd.

Voor de Sowjetburger kwamen er wel enige relatieve verbeteringen in verband met reizien buiten de Sowjet-Unie. Deze verbeteringen kwamen erop neer dat bv. de zeer hoge paspoortleges en de kosten voor een uitreisvisum werden verlaagd.

De Helsinki-overeenkomst is de aanzet geweest voor enige, maar geen wezenlijke veranderingen in de Sowjet-Unie. Het controlesysteem dat de burger moet beschermen tegen "anti-socialistische" invloeden bleef onverkort gehandhaafd en het ziet er niet naar uit dat men daarin verandering wil brengen. Die conclusie is alleen al gerechtvaardigd op grond van de nadruk die eenzijdig wordt gelegd op de "eerste mand"-bepalingen. Voor de tot het Sowjetblok behorende CVSE-deelnemers is dit de kern van Helsinki, terwijl de inhoud van de derde mand als van ondergeschikt belang wordt gezien.

VERWACHTINGEN ROND BELGRADO

Het feit dat de CVSE-bepalingen van de derde mand in Oosteuropese optiek van ondergeschikt belang zijn, zal invloed hebben op de Oosteuropese en m.n. Sowjetrussische opstelling tijdens de Belgrado-bijeenkomst. Het Duitstalige Sowjettijdschrift "Neue Zeit" heeft in april jl. daaraan een voorbeschouwing gewijd.

"Neue Zeit" heeft - reagerend vanuit de moeilijke Sowjetpositie t.a.v. de derde mand-bepalingen - erop gewezen dat de mensenrechten, meer dan door andere zaken, in gevaar zijn doordat de wereldvrede en de internationale veiligheid bedreigd worden. De mensenrechten worden in gevaar gebracht door "de voortdurende bewapeningswedloop en het voortbestaan van verschijnselen als racisme, kolonialisme, rechtsextremisme en fascisme..... Werkelijke strijd voor de mensenrechten is moeilijk voorstelbaar zonder strijd tegen alle rudimenten van onmenselijkheid,

geweld, onrechtvaardigheid en ongelijkheid". Er werd op gewezen dat de Helsinki-voorbereidingen ruim tien jaar hebben geduurd, dat de slotakte een document voor de lange termijn is en dat ongetwijfeld ook vele jaren nodig zullen zijn om de CVSE-bepalingen te realiseren. Daarom zal de Belgrado-bijeenkomst in Sowjetopvattingen "de mogelijkheid (moeten) bieden meningen uit te wisselen over de positieve ervaringen in de samenwerking tussen staten bij de oplossing van de in de slotakte neergelegde verplichtingen". Er zal "een constructieve gedachtenwisseling" moeten plaatsvinden en "niet een propagandagevecht". De nadruk van de bijeenkomst moet liggen op "veiligheid en samenwerking" en er moeten - zoals BREZJNEW het heeft geformuleerd - "concrete aanbevelingen en voorstellen voor verdere samenwerking" worden gedaan.

Op basis van deze en andere uitspraken - zoals bv. van eerste plv. DDR-minister van Buitenlandse Zaken FLA - mag worden verwacht dat het Sowjetblok in Belgrado nieuwe projecten zal voorstellen voor verdere samenwerking op het terrein van de Europese veiligheid en samenwerking, dat ernaar gestreefd zal worden de derde mand zoveel mogelijk buiten de besprekingen te houden en dat de opzet is om voor het forum van de wereldopinie de Sowjet-Unie en haar bondgenoten duidelijk te presenteren als zich voor ontspanning, vrede en veiligheid inzetende mogendheden.

ZWARE VERKIEZINGSNEDERLAAG VOOR DE CPN

De op 25 mei gehouden verkiezingen voor de Tweede Kamer van de Staten-Generaal hebben voor de CPN geresulteerd in een grote terugval in stemmental en -percentage. Daardoor heeft de CPN vijf zetels in de Tweede Kamer verloren en heeft zij nog slechts twee Kamerzetels behouden.

Het door de partij behaalde stemmenpercentage is het laagste sinds de Tweede Wereldoorlog en betekent een doorbreking van de opgaande lijn, die de CPN-resultaten bij parlementsverkiezingen sinds 1959 heeft gekenmerkt.

EEN POGING TOT ANALYSE

Er is een groot aantal factoren aan te wijzen, die elk het verkiezingsverlies van de CPN gedeeltelijk zouden kunnen verklaren. Een absolute weging van de afzonderlijke factoren is mede door de grootte van het verlies echter niet nauwkeurig te geven.

Het meest opvallend is dat het verkiezingsresultaat van de CPN nauwelijks afwijkt van dat van ovrige kleine en middelgrote partijen. Niet uitgesloten is dat het onzekere maatschappelijk perspectief de voornaamste oorzaak is van de afstand die de kiezers in het algemeen genomen hebben tot politiek extreme partijen. Voor de extreem-linkse partijen, die hun aanhang vooral heten te werven uit de economisch zwakkere milieu's, is een belangrijk bijkomend aspect dat in de voorbije regeerperiode relatief veel aandacht is besteed aan de verbetering van de levensstandaard in deze milieu's, hetgeen de aantrekkingskracht van de voornaamste regeringspartijen ongetwijfeld aanmerkelijk heeft vergroot. Daarbij kwam nog dat met name de CPN, maar ook SP en KEN ml, niet de moeite hadden genomen een concreet programma op te stellen, dat een reëel uitzicht bood op verbetering van de economische situatie.

De economische omstandigheden kunnen echter geen afdoende verklaring zijn voor het enorme verlies van een zo duidelijk geprofileerde

partij als de CPN, die juist in tijden van economische teruggang of stagnatie haar invloed zou moeten kunnen uitbreiden. De CPN-commentaren beklemtonen dan ook heel andere zaken, zoals vooral de omstandigheid dat de verkiezingen plaatsvonden tijdens de gijzelingsacties in Drenthe. Die gijzelingsacties worden zelfs afgeschilderd als welbewuste provocaties, die op een precies gekozen moment gehanteerd zouden zijn door duistere nationale en internationale krachten. Reeds de vrij grote overeenkomst tussen de verkiezingsuitslag en de voor die tijd uitgevoerde opinie-peilingen ontnemt deze argumentatie haar relevantie.

Andere omstandigheden, die de CPN ter verklaring aanvoert, betreffen de wijze waarop in de verkiezingscampagne is gesuggereerd dat het uitsluitend zou gaan om een keuze tussen drie politieke hoofdstromen in ons land en, daaraan gekoppeld, de buiten proportionele aandacht die vooral in televisieprogramma's aan de hoofdstromen zou zijn besteed.

Door de partijleiding zijn tot dusver naar buiten toe nauwelijks argumenten naar voren gebracht, die wijzen op een zelfkritische houding ten aanzien van de door haar gevoerde campagne en ingenomen standpunten. Zonder twijfel is de verkiezingscampagne van de CPN gekenmerkt geweest door een zeer grote inzet van de leden. Ook heeft de partij meer gelegenheid gekregen dan bij vorige verkiezingen zich via de media te presenteren, zij het dat zij niet in alle gevallen daarvan metterdaad gebruik gemaakt heeft.

Nu de verkiezingsnederlaag een feit is wordt binnen de partij ook kritischer aangekeken tegen de centrale verkiezingsleuze: "Van AGT er uit - de CPN er in". Deze slogan, zo wordt verondersteld, heeft verkeerd gewerkt en bevatte bovendien een aantal negatieve aspecten, die onvoldoende doordacht zijn. Het nadrukkelijk spelen op de man - wat overigens ook in strijd is met de communistische denktrant - en de ongelijksoortigheid van de gepresenteerde keuze, zijn daarbij vermoedelijk nog van ondergeschikte betekenis. Van groter belang lijkt echter, dat de leuze inhoudelijk in het geheel niet aansloot bij de politieke realiteit, ook al trachtte de partijleiding dat middels brieven aan PvdA en PPR anders voor te stellen.

In plaats van de ontvankelijkheid van de CPN voor een discussie met eerder genoemde partijen werd door de verkiezingsleus juist haar onaanvaardbaarheid onderstreept, die zich overigens gemakkelijk adstrueren liet met haar negatieve opstelling tegenover het kabinet-Den UYL, haar hinderlijk optreden binnen de vakbonden, haar ondemocratisch karakter en zeker ook haar recente omstreden standpuntbepaling met betrekking tot de mensenrechten in Oost-Europa. Wat dit laatste betreft zal het demonstratieve CPN-bezoek aan de Sowjet-Unie enige weken voor de verkiezingen de partij zeker geen goed gedaan hebben, al zal het effect hiervan ook weer niet overdreven moeten worden.

Tenslotte valt de electorale terugval van de CPN stellig ook te verklaren uit het feit dat de partij hoe langer hoe meer haar proletarisch karakter aan het verliezen is. De industrie-arbeiders zijn binnen de CPN nog maar betrekkelijk zwak vertegenwoordigd, terwijl er sprake is van een opmerkelijke toeloop van beambten, onderwijsgevenden, welzijnswerkers, gezondheidszorgers, studenten en kunstenaars. Mogelijk heeft de CPN zodoende een deel van haar specifieke herkenbaarheid verloren en daarmee tevens een deel van haar traditionele aanhang.

DE CIJFERS

Het electorale verlies van de CPN (143.420 stemmen tegen 329.973 bij de Tweede Kamerverkiezingen in 1972) bracht de partij op een dieptepunt, dat nog lager ligt dan het niveau waarop de partij in 1959, als gevolg van het optreden van de Bruggroep, werd teruggeworpen. Toen behaalde de CPN 2,41%, nu 1,73%. De teruggang bedroeg landelijk 62% bij een vergelijking van het stemmenpercentage van 1972 en dat van 1977. Die vergelijking ligt provinciaal gezien tussen de 50% (Groningen) en 74% (Noord-Brabant). In de grote steden bleef het verlies in Amsterdam "beperkt" tot 48%, terwijl het in Rotterdam en Utrecht rond de 70% lag.

DE GEVOLGEN

Het laat zich gemakkelijk raden dat de zware verkiezingsnederlaag van de CPN in de komende tijd ingrijpende gevolgen zal hebben voor de politieke opstelling en interne gang van zaken van de partij.

Het partijbestuur heeft zich inmiddels reeds op 31 mei en 1 juni j.l. beraden over zulke mogelijke consequenties. De strekking van die beraadslagingen heeft althans gedeeltelijk haar weerslag gevonden in een in het dagblad "De Waarheid" gepubliceerde verklaring. Hoewel de verklaring tamelijk oppervlakkig is, valt uit enkele zinsneden wel af te leiden dat het een zeer emotionele partijbestuursvergadering moet zijn geweest, waar de positie van de dagelijkse leiding en enkele prominente leden daarvan in het geding zijn gebracht.

Het toeschrijven van de verkiezingsnederlaag aan uitsluitend subjectieve omstandigheden (de gijzelingsacties in Drenthe en het daarachter vermoede anti-CPN-complot) evenals het instellen van een commissie, die tot taak heeft "onderzoek te doen (...) naar de vraag door welke fouten en tekortkomingen de door de reactie gewekte paniekstemming zoveel vat heeft kunnen krijgen op communistische kiezers", maken in elk geval duidelijk dat het partijbestuur niet in staat is geweest tot een éénduidige, politiek verantwoorde verklaring te komen. De instelling van bedoelde commissie is op te vatten als een soort motie van wantrouwen tegen het dagelijks bestuur van de CPN. Binnen dat bestuur lijken ernstige verschillen van mening te bestaan over een aantal niet nader gedefinieerde vraagstukken.

Het ligt in de lijn der verwachtingen dat de conclusies van de commissie onderwerp van besprekingen zullen vormen voor een partijcongres, dat vermoedelijk tegen het einde van het jaar zal worden bijeengeroepen.

Deze conclusies zullen van grote invloed kunnen zijn op de gehele politieke lijn en het organisatorisch functioneren van de partij. Te verwachten is dat de CPN, nu haar parlementaire invloed aanmerkelijk is afgenomen, de nadruk zal gaan leggen op de twee andere terreinen, die haar politieke betekenis bepalen, te weten de buitenparlementaire actie en de relatie met de internationale communistische beweging.

*

* *

DE NEDERLANDSE VOLKSUNIE

DE VERKIEZINGEN

De NVU is er op 25 mei j.l. niet in geslaagd een Tweede Kamerzetel te bemachtigen. Gezien de verwachtingen die voorzitter en lijststaanvoerder GLIMMERVEEN koesterde ten aanzien van de verkiezingsuitslag, moet het resultaat een hevige teleurstelling voor de NVU zijn.

Van de bijna 55.500 benodigde stemmen kreeg de NVU er 33.268, wat neerkomt op 0,4% van de uitgebrachte stemmen. Bij een nadere beschouwing blijkt, dat de stemmen vooral afkomstig zijn uit de grote steden. De NVU kwam boven de 1% uit in 's-Gravenhage (1,3%), Amsterdam (1,2%) en Rotterdam (1,1%). Hierbij kan worden aangetekend, dat over het algemeen in wijken waar veel (voormalige) rijksgenoten, buitenlandse werknemers of woonwagenbewoners wonen óók opvallend veel NVU-stemmers bleken te zijn. In 's-Gravenhage sloeg de NVU het meest aan in de Stationsbuurt, de Binckhorst en de Schilderswijk (ruim 3%), in Amsterdam in Buiksloot (2,1%) en in Rotterdam rond de Kruiskade (2,1%). In 's-Gravenhage bleek het aantal stemmen (3985) vrijwel gelijk te zijn aan dat bij de gemeenteraadsverkiezingen in 1974, toen de NVU niet kon doordringen tot de gemeenteraad. Dit zou wellicht op een "vaste" Haagse aanhang kunnen wijzen.

Het heeft de NVU overigens niet aan belangstelling en publiciteit ontbroken in de weken vóór de verkiezingen. Allereerst werden de uitzendingen in de zendtijd voor politieke partijen op 4 en 5 mei afgelast, nadat van diverse zijden was gereageerd tegen een radio-uitzending die de NVU op Bevrijdingsdag zou verzorgen. Voor de televisie-uitzending op 8 mei had de NVU een film laten vervaardigen, die op het laatste moment echter niet werd afgeleverd. Er is toen maar een op de band opgenomen redevoeering van de heer GLIMMERVEEN uitgezonden, waarbij op het beeldscherm het verkiezingsaffiche van de NVU werd getoond, met o.a. de Odalrune en de tekst "GLIMMERVEEN, voor een blank Nederland". Na deze uitzending kwamen er (opnieuw) van verschillende kanten protesten en vragen om een verbod van de NVU.

Ook in de twee radio-uitzendingen en bij de tweede TV-uitzending (die in België opgenomen werd) hekelde de heer GLIMMERVEEN op niet mis te verstane manier zijn politieke tegenstanders en sprak hij zich onomwonden uit tegen de aanwezigheid in ons land van gekleurde bevolkings-

groepen en gastarbeiders.

De NVU was van plan acht verkiezingsbijeenkomsten te houden in den lande. Zeven hiervan werden al van te voren afgelast. De bijeenkomst in Arnhem op 13 mei werd al na tien minuten door de aanwezige politie ontbonden, nadat een vechtpartij was ontstaan tussen tegenstanders van de NVU en met wapenstukken uitgeruste leden van de ordedienst van de NVU. Hierbij werden twee NVU-leden gearresteerd wegens bedreiging en verboden wapenbezit.

Naar aanleiding van alle rumoer rondom de NVU en haar wijze van optreden wordt momenteel een onderzoek ingesteld, om te bezien of justitieel ingrijpen gerechtvaardigd is.

*
* *

VERBOND TEGEN AMBTELIJKE WILLEKEUR (VAW)

TWEEDE KAMERVERKIEZINGEN

Ook het Verbond tegen Ambtelijke Willekeur (VAW) heeft meegedaan aan de op 25 mei j.l. gehouden verkiezingen voor de Tweede Kamer. Voornamelijk Tom de BO en Joost van ST., beiden leden van de eind 1976 opgeheven Rode Hulp, hebben de VAW-verkiezingscampagne geleid.

Zo gauw de verkiezingen achter de rug waren hield het VAW (als politieke partij) op te bestaan. Na de woorden van Van ST.: "het VAW heeft nooit bestaan; de eenlingen hebben zich voor de verkiezingen samengebald, maar staan nu weer op zichzelf".

In totaal stemden 4172 kiezers op het VAW. Ruim éénderde van de stemmen werd uitgebracht in de kieskring Maastricht, voor het merendeel als voorkeurstemmen op plaatselijke coryfeeën, onder wie Dirk de VR alias de Rooie Reus. Op Tom de BO en Joost van ST. werden relatief weinig voorkeurstemmen uitgebracht.

De BO verklaarde na het bekend worden van de verkiezingsuitslagen dat de mensen voor veiligheid hebben gekozen en niets voelen voor werkelijke veranderingen in de maatschappij. Gevraagd naar toekomstplannen deelde Van ST. mede, niet te verwachten dat het VAW zich voor de provinciale en gemeenteraadsverkiezingen weer zal "samenballen".

VAW VERDER ALS ACTIEGROEP

In een stencil dat hij n.a.v. de verkiezingen vervaardigde, geeft De BO nog eens aan hoe de VAW-gedachte kan doorwerken. "Iedereen kan de naam VAW gebruiken als hij actie voert tegen een ambtelijke willekeur".

Van ST. voegt daaraan een dreigender noot toe wanneer hij verklaart dat "de acties gewoon door gaan" en gericht zijn tegen het bestuur in de vorm van personen. In dit verband spreekt hij van "hardere acties".

Als algemene richtlijn voor mensen die in de geest van het VAW willen werken, wijst Van ST op een boekje van het Bredaas Kamer Kollektief*), dat puntsgewijs opsomt wat men in VAW-geest kan verrichten. Een korte pesterij heeft geen effect; zoiets moet maanden duren totdat het slachtoffer besluit zijn functie op te geven.

De verkiezingscampagne heeft De BO en Van ST een ruimer actie-radius gegeven: waren er via Evert van den B al relaties met het BKK, thans zijn die er ook met de Landelijke Organisatie Bijstand (LOB), de Belangengroep voor Bijstandstrekkingen (BBS), de Bajeskrant en zeer waarschijnlijk ook met de Gekkenkrant. Dit betekent een ruimere mogelijkheid voor de toepassing van "klein geweld".

VAW: "KLEIN GEWELD"

De uitspraken van Van ST geven aan, dat voor hem - en voor zijn los-vaste groep medestanders - het concept van het "klein geweld" nog steeds overeind staat.

Dit concept, in 1975 voor het eerst door Van ST naar voren gebracht in een discussienota voor de Rode Hulp, bepleit het uitschakelen van leidende personen in overheidsapparaten en bedrijfsleven d.m.v. "psychologische oorlogsvoering" (het scala van pesterijen dat inmiddels voldoende bekend is). De discussienota, die zwaar leunt op de theorie en praktijk van de Italiaanse Rode Brigaden, voorziet dat het "afschieten van personen" in Nederland voorlopig niet haalbaar zal zijn omdat deze actievorm de bevolking tegen de daders zal innemen.

*

* *

*) Het BKK stelt zich ten doel, jongeren in Breda aan woonruimte te helpen, desnoods met geweld en intimidatie. Een leidende rol hierin speelt Evert van den B, één der hardste leden van de voormalige Rode Hulp

SP EN KEN

Twee communistisch georiënteerde groeperingen, die voor het eerst deelnamen aan parlamentsverkiezingen, de Socialistiese Partij (SP) en de Kommunistische Eenheidsbeweging Nederland - marxistisch-leninistisch (KEN ml) behaalden stembus-resultaten, die eveneens ruimschoots beneden de gestelde verwachtingen bleven.

De SP kwam in totaal op 24.425 stemmen, waarvan er 5222 gingen naar nr. 2 op de lijst, mevr. J. van BA. , die landelijke bekendheid kreeg in het kader van de VVIB (Vereniging Voorkomen is Beter). SP-centra zoals Nijmegen en Oss moesten wel een gevoelig verlies incasseren, vergeleken bij de Gemeenteraadsverkiezingen in 1974 (in Nijmegen bijv. nu een stemmenpercentage van 2,3% tegen 6,8% in 1974 - goed voor twee raadszetels -), maar de SP bleef daar toch nog groter dan de CPN. In enkele andere plaatsen, waar een vergelijking met 1974 mogelijk is, bleef de teruggang beperkt (Utrecht: van 2032 naar 1859 stemmen) of werd zelfs enige stemmenwinst geboekt (Den Haag: van 1000 naar 1189).

De KEN ml behaalde landelijk slechts 2722 stemmen, aanmerkelijk minder dan de verwachte 6000.